

EXPLORACIÓ LEXICOMÈTRICA DEL DISCURS SOBRE LA COVID-19. ANÀLISI DE QUATRE CONTEXTOS INSTITUCIONALS ESTATALS I SUPRANACIONALS

Albert Morales Moreno*

Resum

L'11 de març de 2020, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) classifica l'epidèmia de la SARS-CoV-2 com a pandèmia. En poques setmanes, el virus infecta milers de persones, paralitza l'economia mundial i els estats adopten mesures d'urgència per tal de contenir-lo i evitar la saturació dels sistemes sanitaris nacionals.

Aquesta recerca explora lexicomètricament un corpus integrat per quatre subcorpus comparables (en anglès, francès i castellà) que inclouen discursos del període de l'1 de gener de 2020 al 30 de setembre de 2021 sobre la gestió de la COVID-19 pronunciats en els contextos institucionals següents: l'OMS, la Comissió Europea (CE), el Govern d'Espanya (ES) i la República francesa (FR).

L'estudi parteix d'un marc teòric i metodològic basat en la lingüística de corpus, la lexicometria i l'anàlisi del discurs. S'adopta com a punt de partida el vocabulari utilitzat en els discursos de l'OMS per analitzar-ne qualitativament les paraules més emprades i comparar-ne els usos amb la resta de subcorpus. Es caracteritzen els usos del vocabulari amb relació a la diversitat de mesures d'emergència adoptades, el lèxic bel·licista i, en darrer lloc, el vocabulari amb relació a valors, qualitats i capacitats.

Paraules clau: discurs institucional; lingüística de corpus; anàlisi del discurs; COVID-19.

LEXICOMETRIC EXPLORATION OF THE DISCOURSE ON COVID-19: ANALYSIS OF FOUR STATE AND SUPRANATIONAL INSTITUTIONAL CONTEXTS

Abstract

On March 11, 2020, the World Health Organization (WHO) declared SARS-CoV-2 a pandemic. Within weeks, the virus infected thousands, paralyzing the global economy. Countries rolled out urgent measures to stem the spread of coronavirus and limit the strain on their healthcare systems.

This paper reports on a lexicometric analysis of a corpus comprised of four comparable subcorpora (in English, French and Spanish). It analyzes speeches concerning pandemic management delivered by the leaders of the WHO, European Commission (EC), Government of Spain (ES), and Presidency of the French Republic (FR) between January 1, 2020, and September 30, 2021.

Drawing on corpus-based linguistics, discourse analysis and lexicometrics, the study considers the vocabulary used in WHO speeches, qualitatively analyzing the most frequently used units and comparing these to the subcorpus as a whole. Terms described relate to a range of emergency measures, war imagery, and vocabulary related to values, qualities and abilities.

Keywords: institutional discourse; corpus linguistics; discourse analysis; COVID-19.

---

* Albert Morales Moreno, professor i investigador. Estudis d'Arts i Humanitats. Universitat Oberta de Catalunya. amoralesmore@uoc.edu

Article rebut el 03.03.2022. Avaluacions cegues: 20.03.2022 i 22.03.2022. Acceptació de la versió final: 02.11.2022.

Citació recomanada: Morales Moreno, Albert. (2022). Exploració lexicomètrica del discurs sobre la COVID-19. Anàlisi de quatre contextos institucionals estatals i supranacionals. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 78, 155–176. <https://doi.org/10.2436/rld.i78.2022.3804>

Sumari

1 COVID-19: crònica d'una pandèmia anunciada

2 Reflexions i hipòtesis de partida

3 Discurs institucional i COVID-19

4 Marc teòric, metodologia i corpus d'anàlisi

5 Anàlisi quantitativa i qualitativa

5.1 Combatre la COVID-19 amb mesures sanitàries, econòmiques i polítiques

5.2 La guerra discursiva de la pandèmia

5.3 Valors, qualitats i capacitats per a afrontar la crisi sanitària

6 Reflexions finals

7 Agraïments

8 Referències

1 COVID-19: crònica d'una pandèmia anunciada

L'Organització Mundial de la Salut (OMS), que segons la Gran enciclopèdia catalana és l'organisme de l'ONU que promou el millorament de les condicions sanitàries arreu del món i té com a funció principal la cooperació i la millora de la salut en la població mundial, declara, l'11 de març de 2020, la pandèmia del nou coronavirus COVID-19. En poques setmanes, el virus infecta milers de persones, paralitza l'economia i molts governs adopten escenificacions de conflictes bèl·lics¹ i mesures d'emergència per a evitar la saturació dels sistemes sanitaris. D'ençà que es va declarar, s'han confirmat 620.301.709 casos de COVID-19 i 6.540.487 decessos.²

Països i científics de tot el món coneixen la naturalesa vírica d'aquesta pandèmia i s'alien per desenvolupar-ne tractaments i vaccins en un temps rècord. Harari (2020, 2021) o Žižek (2020) afirmen que, tot i el tarannà nacional inherent a la lògica de la guerra que predomina inicialment, és clau la cooperació entre estats i la crida de l'Organització de Nacions Unides (ONU) a fer-ho. Gràcies a això, el 10 d'octubre de 2022 ja s'havien administrat 12.782.955.639³ dosis.

Els estats gestionen l'inici de la pandèmia amb mesures d'urgència (polítiques, legislatives, sanitàries i de salut pública) de contenció de la malaltia i dels contagis. A Espanya, segons juristes consultats a *El País* (Rincón, 2020), algunes lleis aprovades presenten mancances greus, posen en risc la seguretat jurídica, s'excedeixen competencialment o afecten drets i llibertats fonamentals i la justícia, entre d'altres. Els governs s'han deixat endur per l'anomenat *solucionisme tecnològic* (Morozov, 2013): els problemes es poden resoldre amb mesures tecnològiques, fet que en nombrosos contextos ha suposat un pacte fàustic, derivat de la falsa dicotomia salut *versus* drets fonamentals.

2 Contextos institucionals analitzats i objectius

Aquest estudi analitza el vocabulari en anglès, castellà i francès de quatre contextos institucionals: dos supranacionals, l'OMS i la Comissió Europea (CE), ja que, d'acord amb l'article 17 del Tractat de la UE, la Comissió promou l'interès general de la Unió i pren les iniciatives adequades amb aquesta finalitat. De fet, "defensa l'interès general de la Unió, fins i tot entra en conflicte amb els interessos dels estats" (Janer, 2015, p. 5), i dos estatals (la República francesa i el Govern d'Espanya). Hem constituït un corpus comparable i representatiu amb discursos nacionals i supranacionals per a estudiar-ne la comunicació en les fases inicials (2020-2021) de la crisi sanitària.

El corpus és comparable perquè inclou quatre subcorpus amb documents redactats en llengua original, compilats amb uns criteris de selecció i disseny homogenis per tal de garantir-ne l'equiparació interlingüística (Seghiri, 2006, p. 219).

A més, és representatiu dels contextos institucionals des del punt de vista temàtic: el corpus conté tots els textos del període seleccionat que aborden la COVID-19 com a tema central. Se n'ha garantit la representativitat estadística amb el programari ReCor, útil també per a corpus de llenguatges d'especialitat de dimensions reduïdes (Seghiri, 2006, p. 391-393), calcula la representativitat del corpus en funció de la mida. El corpus integra quatre subcorpus dels contextos institucionals esmentats: l'OMS (01_WHO), la Comissió Europea (02_EC), la presidència del Govern d'Espanya (03_ES) i la presidència de la República francesa (04_FR).

L'OMS és l'agència especialitzada de l'ONU que exerceix la coordinació en temes de salut pública internacional i té un rol fonamental en l'establiment i la traducció de la terminologia, i també en la construcció mediàtica i discursiva de la pandèmia. La perícia tècnica i lingüística de l'OMS, sobretot, per esdevenir referent terminològic en matèria de salut i contribuir a l'estandardització del discurs especialitzat sobre la COVID-19,

---

1 En són il·lustratives algunes imatges, com la presència i el vestuari del monarca espanyol Felip VI a la reunió del 3 d'abril de 2020 (amb el cap de l'Estat major de la defensa i altres comandaments militars) o el discurs de la reina Isabel d'Anglaterra del 5 d'abril de 2020. Vegeu:

Redacción. (3 d'abril de 2020). El Rey, con mascarilla y uniforme de campaña para supervisar el despliegue del Ejército. *El Español*.
BBC News. (6 d'abril de 2020). Coronavirus: The Queen's message seen by 24 million. *BBC News*.

2 Font: [WHO Coronavirus Dashboard](#) (Data de consulta: 10.10.2022).

3 Font: vegeu la nota 2.

pot ser més efectiva si altres institucions i agents terminològics amb capacitat d'influència contribueixen a difondre'n els usos fixats (Prieto i Morales, 2019, p. 109).

La CE, el braç executiu de la Unió Europea (UE), és la institució políticament independent que vetlla pels interessos de la Unió. Atès el caràcter d'organització supranacional a la qual França i Espanya han cedit sobirania per construir el projecte europeu, la CE fa de pont entre ambdues dimensions. Per tant, permet que els estats membres adaptin i incorporin el vocabulari i el discurs de la UE als sistemes institucionals i ordenaments jurídics nacionals.

Aquest article presenta l'exploració lexicomètrica de l'ús del vocabulari seleccionat als contextos assenyalats: hi analitzem contrastivament el lèxic (en anglès, francès i castellà) emprat per abordar les mesures d'emergència a cada context institucional. A posteriori, comparem els usos del vocabulari que fa referència a la gestió de la COVID-19 com una lluita (o guerra) contra el virus. Com nombrosos autors (entre d'altres, Bisiada, 2020; Sabucedo et al., 2020; Semino, 2021) s'hi han referit, n'hem contrastat empíricament els usos a cada subcorpus. En últim lloc, identifiquem els usos del vocabulari sobre valors, qualitats i capacitats⁴ a què apel·len les persones al capdavant de cada institució.

En definitiva, aquesta primera exploració permet identificar els usos del vocabulari en els discursos públics de gestió i contenció de la COVID-19 d'aquestes quatre institucions.

3 Discurs institucional i COVID-19

Una *institució* és un grup professional amb una determinada perícia competencial, legitimat socialment i integrat per persones amb la capacitat i l'autoritat per a aplicar-la (Agar, 1985, p. 164). L'anàlisi del discurs institucional, per tant, és la branca de la lingüística que analitza el llenguatge que empren els representants institucionals (ex. d'institucions jurídiques) quan duen a terme llur activitat professional institucional (Hamilton, 2003). Les institucions exerceixen el seu poder i activitat política mitjançant els discursos dels seus integrants i són, alhora, organitzacions grans que necessiten mantenir-se i mantenir la seva posició (Mayr, 2008). El vocabulari de les persones al capdavant de cada institució durant la gestió de la pandèmia és indicatiu de les prioritats polítiques i discursives de cada context: en són els representants jeràrquics més importants.

L'anàlisi del discurs (AD) és, precisament, la disciplina mitjançant la qual s'examinen els patrons lingüístics dels textos i la relació entre llengües i contextos (socials i culturals) en què s'empren (Paltridge, 2012, p. 2). L'AD també analitza els usos lingüístics i les relacions entre participants, els efectes que té sobre les identitats socials i les relacions dels individus, i la construcció de les visions del món i les identitats dels parlants.

La COVID-19 ha estat objecte d'estudi de nombroses recerques circumscrites en disciplines molt diverses. La majoria d'aquestes recerques s'han produït en l'àmbit mèdic i sanitari (l'exemple més paradigmàtic ha estat el desenvolupament rècord de vaccins i tractaments), però també se n'han realitzat des de la filosofia, la ciència política, el dret o l'economia.

Aquesta primera exploració del corpus analitza lexicomètricament el vocabulari dels quatre subcorpus triats i n'explica qualitativament els usos mitjançant l'AD. Les caracteritzacions lingüístiques amb relació a la COVID-19 des de l'AD han estat variades i nombroses. Dada et al. (2021) analitza des d'una perspectiva de gènere les eines, les estratègies retòriques i les característiques lingüístiques dels discursos de diversos líders polítics mundials durant els dos primers mesos de la crisi. Hesselbach (2021) caracteritza (amb un corpus de 903 missatges dels comptes oficials de Twitter i Facebook d'Emmanuel Macron, Pedro Sánchez i Giuseppe Conti) els usos, les funcions pragmàtiques i els trets lingüístics compartits.

A més, s'ha estudiat la representació de l'alteritat en discursos de l'àmbit mediàtic i institucional, i la representació i el tractament de la COVID-19 als mitjans de comunicació (De Rosa i Mannarini, 2021).

---

4 Segons el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans:

qualitat: conjunt de propietats que constitueixen la manera d'ésser d'una persona o d'una cosa.

capacitat: qualitat de qui està en estat de fer alguna cosa.

valor: qualitat o conjunt de qualitats que fan que alguna cosa o alguna persona sigui preuada, valgui.

Prieto, Pei i Cheng (2020) han estudiat els usos i l'evolució inicial de les denominacions de la COVID-19 als titulars de vuit diaris de quatre països, i Augustyn i Pražmo (2020) a diversos diaris anglòfons. Altres autors han dut a terme recerques afins (Mohammed, et al., 2021; Xue i Xu, 2021).

Nombroses recerques l'han abordat des de l'anàlisi crítica del discurs (ACD), una branca de l'AD. Yu et al. (2021) n'han estudiat el tractament als diaris *Daily China* i *The Guardian*. També s'ha caracteritzat la representació discursiva de la COVID-19 a xarxes socials dels contextos etiop (Tiruneh et al., 2020) o saudita (Al-Ghamdi i Albawardi, 2020). Hi ha altres recerques des d'aquesta perspectiva (Abbas, 2022; Dezhkameh et al., 2021; Sultan i Rapi, 2020).

Cal assenyalar, a més, alguns monogràfics que incorporen estudis lingüístics i discursius de la COVID-19. *Pandemic and crisis discourse. Communicating COVID-19 and public health strategy* (Musolff et al., 2022) analitza les estratègies discursives d'àmbits institucionals, polítics i mediàtics de diferents contextos i països. També és destacable la publicació del volum *Allò que hem après de la COVID-19: informe de l'Institut d'Estudis Catalans* (Puigdomènech et al., 2021), en què destaquen la contribució de Cuenca sobre metàfores i COVID-19, la de Martí sobre mems i humor gràfic, i un primer apunt meu sobre la lluita discursiva i legislativa contra la COVID-19.

La recerca d'aquest article complementa la descripció dels discursos sobre la COVID-19 en múltiples llengües i contextos. Analitza els discursos oficials de dos contextos institucionals cabdals del nostre entorn, tant supranacionals (l'OMS i la CE) com nacionals (del Govern d'Espanya i de la presidència de la República francesa) a partir d'una metodologia de corpus, una selecció de les paraules basada en criteris estadístics i una descripció qualitativa dels usos lingüístics basada en l'AD.

4 Marc teòric, metodologia i corpus d'anàlisi

L'article analitza 720 discursos nacionals i supranacionals amb relació a la COVID-19 dels contextos institucionals esmentats a partir de l'exploració estadística del vocabulari. Cada subcorpus constitueix una sèrie textual cronològica (Salem, 1988), integrada per textos que són comparables temàticament, cronològicament i pragmàticament. Actualment, la lingüística de corpus es defineix com la branca que cerca respostes a preguntes de recerca lingüístiques basada en una anàlisi completa i sistemàtica de la distribució de fenòmens lingüístics en un corpus lingüístic (Stefanowitsch, 2020, p. 55).

La compilació del corpus parteix dels textos disponibles en obert als repositoris institucionals dels contextos esmentats amb la data de publicació compresa entre l'1 de gener de 2020 i el 30 de setembre de 2021. La majoria de textos va descarregar-se automàticament en format HTML amb el programa aranya Simple Mass Downloader.⁵

Per a netejar-ne les marques HTML, els encapçalaments i les etiquetes dels enllaços⁶ externs, es van convertir a TXT amb Cloudconvert.⁷

Després, es van processar els textos amb #LancsBox,⁸ un programa desenvolupat per la Lancaster University que inclou un paquet d'anàlisi lexicomètrica i de corpus (amb anotació sintàctica automàtica en múltiples llengües) que permet explotar corpus en múltiples llengües, de totes les mides i amb una interfície fàcil i intuïtiva.

Es van seleccionar els textos més rellevants des d'un punt de vista temàtic; és a dir, els textos que aborden la pandèmia com a tema central. La tria es va fer a partir de la presència de les paraules clau següents a cada subcorpus: *coronavirus* o *COVID-19*, d'una banda, i *epidemic*, *pandemic* o *virus*, de l'altra. El títol o el cos del text havia d'incloure una o més ocurrences.

---

5 Els textos del subcorpus de la CE es van descarregar manualment, ja que el disseny del lloc web institucional n'impedeix la descàrrega en bloc.

6 Cal netejar-les. En cas contrari, les paraules dels camps de metadades i de l'estructura del web generarien soroll i errors en els índexs de freqüències.

7 Font: [HTML to TXT Converter](#) (Data de consulta: 15.01.2022).

8 Font: [#LancsBox: Lancaster University corpus toolbox](#) (Data de consulta: 15.01.2022).

Els quatre subcorpus següents integren el corpus d'anàlisi:

Taula 1. Corpus d'anàlisi

Context institucional	Organització Mundial de la Salut (OMS)	Comissió Europea (CE)	Govern d'Espanya	República francesa
Identificador del subcorpus	01_WHO	02_EC	03_ES	04_FR
Persona	Tedros Adhanom Ghebreyesus – Dir. General	Ursula von der Leyen – Presidenta	Pedro Sánchez – President del Govern	Emmanuel Macron – President de la República
Temps al càrrec	17.05.2017 ¹¹ – present	01.12.2019 ¹² – present	02.06.2018 ¹³ – present	14.05.2017 ¹⁴ – present
Llengua	EN	EN/FR/ES	ES	FR
Font	<i>WHO Director-General - Speeches</i> ¹⁵	<i>European Commission – Press Corner</i> ¹⁶	<i>La Moncloa – Intervenciones del presidente del Gobierno</i> ¹⁷	<i>Vie publique – Collection des discours publiques</i> ¹⁸
Doc. totals	531	308	263	234
Doc. seleccionats	520	90	45	65
Paraules	463.886	67.474	259.925	206.290
Paraules úniques	14.129	5.076	13.505	12.919
Lemes	12.391	4.312	9.078	9.185

Notes taula^{9 10 11 12 13 14 15 16}

Font. Elaboració pròpia.

El corpus consta de 720 documents i 997.575 paraules. El bloc més gran correspon al subcorpus 01_WHO (46%) (vegeu la il·lustració 1). Els subcorpus nacionals presenten dimensions comparables: respectivament, el 26% (03_ES) i el 21% (04_FR). El bloc més reduït (només el 7% del total de paraules), amb diferència, és el dels discursos del subcorpus 02_EC.

Aquesta diferència probablement es deu al fet que la gestió comunicativa de la CE sobre la COVID-19 es repartís entre Ursula von der Leyen, la presidenta, i Stella Kyriakides, comissària europea de Salut i Protecció

9 Font: [WHO](#) (Data de consulta: 15.01.2022).

10 Font: [European Commission / Faces of democracy](#) (Data de consulta: 15.01.2022).

11 Font: [La Moncloa](#) (Data de consulta: 15.01.2022).

12 Font: [Élysée](#) (Data de consulta: 15.01.2022).

13 Font: [WHO](#) (Data de consulta: 15.01.2022).

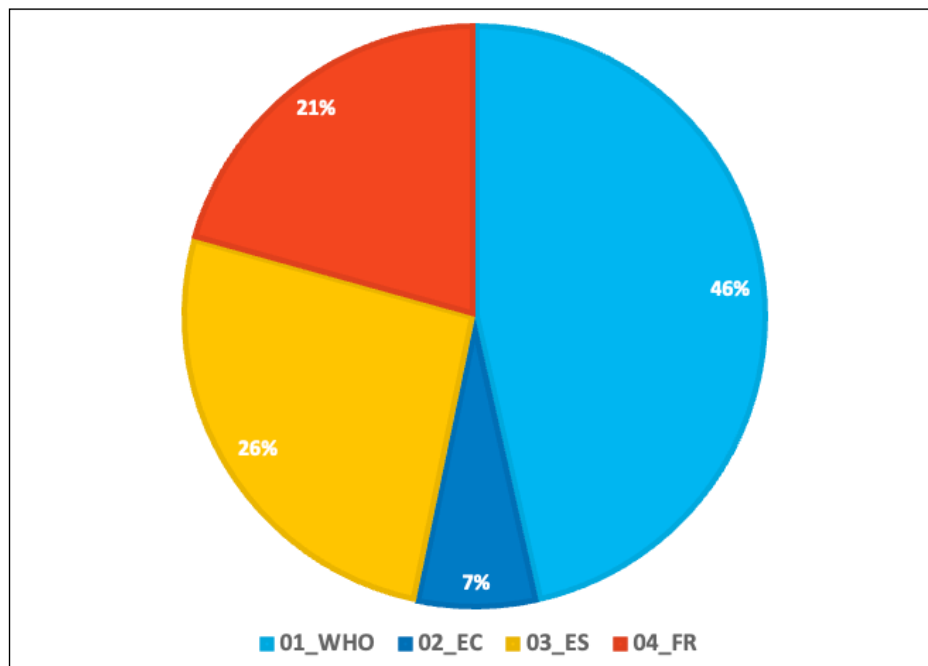
14 Font: [European Commission](#) (Data de consulta: 15.01.2022).

15 Font: [La Moncloa](#) (Data de consulta: 15.01.2022).

16 Font: [Vie Publique](#) (Data de consulta: 15.01.2022).

del Consumidor. A la resta de contextos també hi havia altres persones amb qui es compartia la comunicació de mesures contra la COVID-19 (com Maria Van Kerkhove a l'OMS o Fernando Simón a Espanya). No obstant això, els subcorpus només inclouen els discursos de les persones al capdavant de cada context institucional.

Il·lustració 1. Distribució del vocabulari per subcorpus

Font. Elaboració pròpia.

Aquesta recerca pretén analitzar de manera global l'estratègia de comunicació sobre la COVID-19 en els contextos seleccionats. Les diferències entre blocs no invaliden metodològicament la recerca. Cada subcorpus és fiable, complet i representatiu (temàticament i estadísticament). Pel que fa a l'anàlisi de les concordances, el recompte de freqüències i llur representació gràfica, s'ha tingut en compte la freqüència relativa normalitzada de cada mot. D'acord amb el *Diccionari de lingüística*, una *concordança* és "la llista de mots extrets d'un text, que apareixen ordenats alfabèticament i presentats amb el seu context i amb la indicació de la localització dins del text" (Pérez et al., 2022). La seva caracterització permet analitzar les dades qualitativament, identificant-ne les divergències i les similituds en els usos.

La metodologia estadística triada és la lexicometria. Aquesta aproximació permet caracteritzar-ne els usos lèxics, identificar-hi les tendències del vocabulari i, a partir de criteris estadístics, triar-ne les unitats d'anàlisi pertinents, tant des d'un punt de vista quantitatiu (índex de freqüència) com qualitatiu (relació semàntica).

5 Anàlisi quantitativa i qualitativa

S'adopta com a punt de partida l'explotació lexicomètrica en anglès del subcorpus 01_WHO. La llista de freqüències obtinguda amb #Lancsbox n'ordena el vocabulari de més a menys freqüent. Hem acotat la recerca a paraules de la franja superior¹⁷ i a l'estudi qualitatiu de contextos i concordances.

Cada exploració lexicomètrica es basa en l'estudi de diverses paraules, relacionades entre si semànticament i agrupades per blocs. Cada apartat n'inclou la justificació. A continuació, hem extret els contextos d'ús, les freqüències i els índexs estadístics als altres subcorpus mitjançant la cerca de les paraules clau en anglès al

¹⁷ El grup de paraules analitzades té una freqüència mitjana d'ús de 308. *Health* o *vaccine* acumulen, respectivament, 5.305 i 2.573 ocurrences. Totes les formes són, per tant, recurrents als subcorpus i constitueixen el vocabulari que articula l'estratègia comunicativa institucional.

subcorpus 02_EC, i els equivalents respectius al subcorpus 04_FR (francès) i 03_ES (castellà). Després s'han revisat manualment per tal de descartar-ne els usos no pertinents.¹⁸

Aquesta exploració presenta l'ús del vocabulari seleccionat (amb relació a les mesures de tipus sanitari, polític o econòmic) als quatre contextos. Analitza també de quina manera hi ha evolucionat el lèxic bel·licista, que construeix discursivament la gestió de la COVID-19 com una lluita o guerra contra el virus. A continuació, es presenten els usos del lèxic quant a valors, qualitats i capacitats a què apel·len els representants màxims institucionals.

5.1 Combatre la COVID-19 amb mesures sanitàries, econòmiques i polítiques

Aquest apartat aborda l'ús als quatre contextos institucionals del vocabulari relatiu als camps lèxics identificats de la taula 2. S'hi inclouen paraules relatives a mesures econòmiques i financeres (ECO), sanitàries i de salut pública (HEA) i politicoadministratives i jurídiques (POL). S'analitzen els lemes següents:

Taula 2. Vocabulari analitzat:

	Descripció breu	Unitats seleccionades (EN + equivalents ES/FR)
HEA ²¹	Lèxic relacionat amb les mesures sanitàries adoptades, com <i>mascareta</i> , <i>aïllament</i> o <i>vacci</i> .	<i>distance/ing</i> , <i>hand</i> , <i>health</i> , <i>isolation</i> , <i>mask</i> , <i>medical</i> , <i>medicine</i> , <i>mouth</i> , <i>nose</i> , <i>quarantine</i> , <i>vaccine</i>
ECO ²²	Lèxic relacionat amb les mesures econòmiques i financeres adoptades, com <i>econòmica</i> , <i>inversió</i> o <i>recuperació</i> .	<i>economic</i> , <i>economy</i> , <i>finance</i> , <i>financial</i> , <i>investment</i> , <i>invest</i> , <i>recovery</i>
POL ²³	Lèxic relacionat amb les mesures politicoadministratives i jurídiques adoptades, com <i>confinament</i> , <i>toc de queda</i> ²⁴ o <i>restricció</i> .	<i>annulation</i> , <i>cancelation</i> , <i>curfew</i> , <i>government</i> , <i>lockdown</i> , <i>restriction</i>

Notes taula 2.^{19 20 21 22}

Font. Elaboració pròpia.

En total, s'han seleccionat i analitzat les concordances del vocabulari d'aquests lemes, distribuïdes de la manera següent per subcorpus:

Taula 3. Distribució de concordances per subcorpus:

01_WHO	02_EC	03_ES	04_FR	Total
12.180	1.384	4.530	2.124	20.218

Font. Elaboració pròpia.

18 Les unitats d'anàlisi s'han seleccionat a partir de les llistes de freqüències dels quatre subcorpus. S'han revisat manualment les concordances i conservat només les pertinents per a l'estudi. Amb relació a *force*, per exemple, s'han descartat les ocurrences del sintagma *task force*. Quant a *unity*, per exemple, se n'han mantingut només les que fan referència a la *unidad* com a qualitat, i se n'han descartat els altres usos (*unidad de cuidados intensivos*). Per últim, *health* no s'ha inclòs quan consta en un nom propi, com *World Health Organization*.

19 Llista obtinguda a partir de l'estudi de freqüències del subcorpus 01_WHO. Per garantir-ne la compleció, la sistematicitat i la fiabilitat, hem consultat les recomanacions oficials de l'OMS quant a mesures sanitàries. (Font: [OMS. Advice for the public: Coronavirus disease \(COVID-19\)](#)). (Data de consulta: 15.01.2022).

20 Llista obtinguda a partir de l'estudi de freqüències dels discursos de l'OMS.

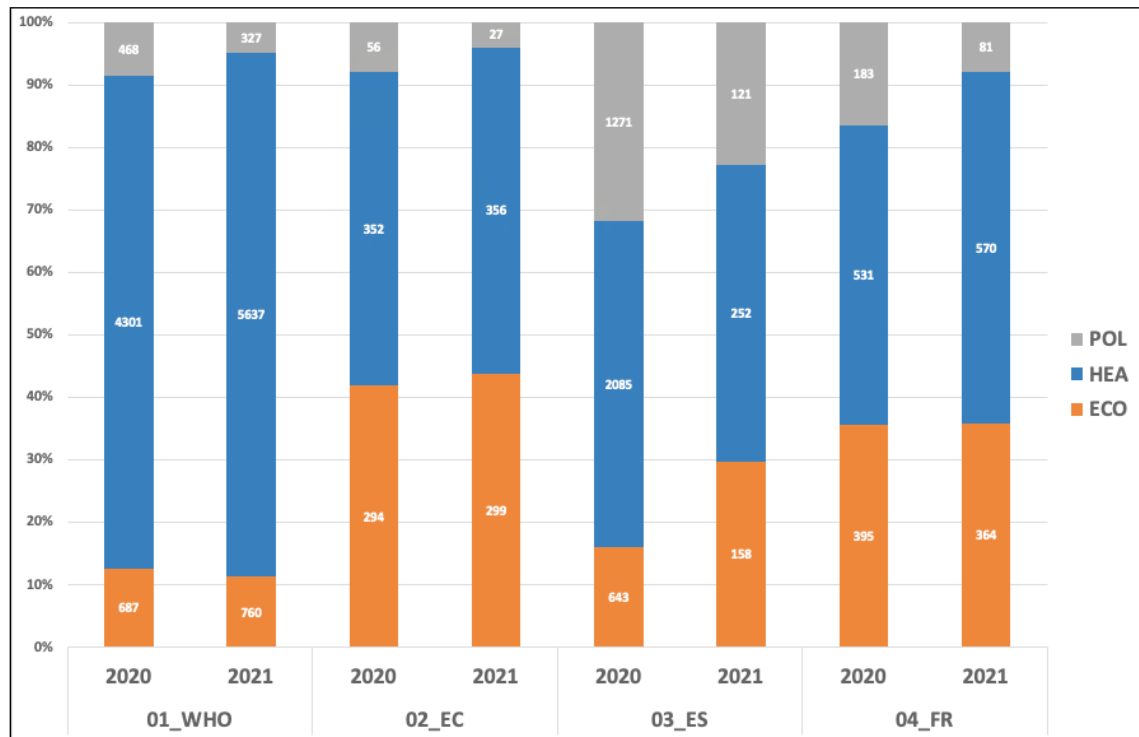
21 Llista obtinguda a partir de l'estudi de freqüències dels discursos de l'OMS. Per garantir-ne la compleció, sistematicitat i fiabilitat, hem consultat l'estudi de la Blavatnik School of Government de la Universitat d'Oxford quant a mesures politicoadministratives i jurídiques. (Font: [Oxford COVID-19 Government Response Tracker](#)). (Data de consulta: 15.01.2022).

22 Malgrat tenir el seu origen en l'àmbit militar, aquesta realitat s'ha integrat en l'ordenament jurídic dels països civilistes com a limitació o restricció a la llibertat de circulació (amb relació als drets fonamentals i el dret constitucional).

La seva distribució cronològica per subcategoria i institució és:

Il·lustració 2. Distribució cronològica i per subcorpus (ECO/HEA/POL)

Font. Elaboració pròpia.

La il·lustració 2 palesa que, a tot el corpus, el vocabulari de mesures politicoadministratives i jurídiques (POL) per a contenir la pandèmia és més present durant l'any 2020 que no pas durant 2021, atès que van haver d'adoptar-se durant l'inici de la crisi sanitària.

Al subcorpus 01_WHO predomina el lèxic de les mesures sanitàries (HEA) de contenció i protecció contra la COVID-19. Hi ha referències a les mesures econòmiques (ECO), però hi tenen una proporció inferior a la que té a la resta de subcorpus. És natural, però, que el vocabulari sanitari prevalgui al subcorpus de l'OMS, l'agència especialitzada de l'ONU en matèria de salut.

Durant tot el període analitzat, al subcorpus 02_EC predomina, a parts quasi iguals, el vocabulari relacionat amb les mesures sanitàries (HEA) i el de les mesures de recuperació econòmica (ECO). Aquesta institució sembla haver-hi incidit més que no pas en les de tipus politicoadministratiu, tot i el caràcter d'organització d'integració política de la UE.

Al subcorpus 03_ES es constata que l'any 2020 predominen les referències a les mesures de contenció sanitària (HEA) i politicoadministratives (POL). L'any 2021, però, decreixen les referències a les mesures politicoadministratives (POL) i augmenten les al·lusions a les mesures economicofinanceres (ECO).

En el subcorpus 04_FR predomina el lèxic relatiu a mesures mèdiques i sanitàries (HEA) ambdós anys. És remarcable indicar-hi, també, que les referències a les mesures economicofinanceres (ECO) presenten una variació interanual destacada, i augmenten l'any 2021.

Per tant, el vocabulari de les mesures de tipus sanitari és el més freqüent a tots els subcorpus, però amb una diferència (estadística) notable al de l'OMS, context en què la resta de categories són molt minoritàries. Els discursos de Tedros Adhanom Ghebreyesus (01_WHO) se centren, sobretot, en la dimensió medicosanitària de la pandèmia.

Al subcorpus de la Comissió Europea (02_EC), el bloc mèdic s'alterna quasi equitativament amb el de mesures economicofinanceres. Centra la seva comunicació no només a presentar les mesures de tipus sanitari, sinó que també n'aborda el punt de vista econòmic.

Tot i les tendències similars dels dos contextos estatals, hi ha idiosincràsies. Al subcorpus espanyol, per exemple, el vocabulari politicoadministratiu té un pes molt més gran que a la resta. S'hi documenta més l'any 2020 que el 2021, any en què augmenten les referències a les mesures econòmiques (atesa la cronificació de la crisi sanitària). L'any 2020 predomina el bloc de les mesures mèdiques i politicoadministratives, i l'any 2021 el de les sanitàries i economicofinanceres. Al discurs del president espanyol, per tant, sembla que s'hi posa més èmfasi a comunicar les mesures politicoadministratives.

Recordem, per exemple, les paraules següents de Pedro Sánchez (21.03.2022), en què emergeix aquesta dimensió coercitiva de l'Estat: "España, créanme, ha tomado las medidas de confinamiento más duras, más duras, de Europa y del mundo. De las mayores del mundo, sin duda alguna de Europa".

Al subcorpus francès identifiquem, tanmateix, que la proporció de vocabulari de mesures economicofinanceres hi té una presència relativa més notable, juntament amb el medicosanitari. Ambdós blocs predominen, amb escreix i durant tot el període, respecte del politicoadministratiu.

La distribució de blocs als subcorpus de Von der Leyen (02_EC) i de Macron (04_FR) és, a grans trets, coincident. Podria interpretar-se com un alineament més gran de la República francesa a l'estratègia discursiva de la Comissió, centrades a comunicar, sobretot, les mesures sanitàries i econòmiques.

5.2 La guerra discursiva de la pandèmia

La narrativa per gestionar la pandèmia es basteix al voltant de la situació d'emergència, de crisi, com si fos una guerra i, "empeny les societats democràtiques envers l'autoritarisme" (Bisiada, 2020). La recerca de MIRCo (2020, p. 233) determina que la representació discursiva de la pandèmia com una guerra en reforça el marc interpretatiu. Per tant, emprant-hi metàfores com "declarar la guerra al virus", contribueix a justificar i legitimar les mesures i polítiques de vigilància i seguretat per combatre el virus-enemic.

Aquest marc discursiu és present a tots els discursos analitzats i no és exclusiu de la pandèmia de la COVID-19; de fet, "fins i tot en els casos en què s'ha fet explícita la voluntat per desmarcar-se'n, les connotacions bel·licistes també hi són, i, des d'un punt de vista semiòtic, en tots els casos, li han donat un caràcter d'excepcionalitat, de temps de guerra" (Morales, 2020). A Espanya, la publicació de MIRCo (2020, p. 233), afirma que l'estratègia de comunicació del Govern va ser especialment criticada pel seu tarannà marcial i bèl·lic.

De nou, hem identificat a la llista de paraules més freqüents del subcorpus 01_WHO les paraules del camp semàntic de la lluita i la guerra: *battle, combat, enemy, fight, force, front* (i la variant *front-line*), *military* i, naturalment, *war*.

En total, el corpus en conté 1.565 concordances:

01_WHO	02_EC	03_ES	04_FR	Total
461	102	522	480	1.565

En termes relatius, els subcorpus nacionals recorren més als termes bel·licistes que els subcorpus supranacionals. Aquesta diferència és estadísticament significativa. En termes absoluts, hi fa més èmfasi el subcorpus 03_ES, seguit del 04_FR. Els textos de l'OMS intenten desmarcar-se'n, tot i que també hi emergeix aquest lèxic bel·licista:

*We come together to confront the defining health crisis of our time. **We are at war with a virus that threatens to tear us apart– if we let it.*** (WHO, 26.03.2020)

El subcorpus 02_EC només inclou dues referències explícites a *war*, amb relació a la Segona Guerra Mundial (moment clau per a la fundació del projecte europeu). Hi apel·la per a recuperar-ne l'esperit fundacional, perquè la UE lluiti contra la pandèmia unida:

*It is precisely this Europe that our founding fathers and mothers dreamt of amid the ashes of the **Second World War**.*

(EC, 16.04.2020)

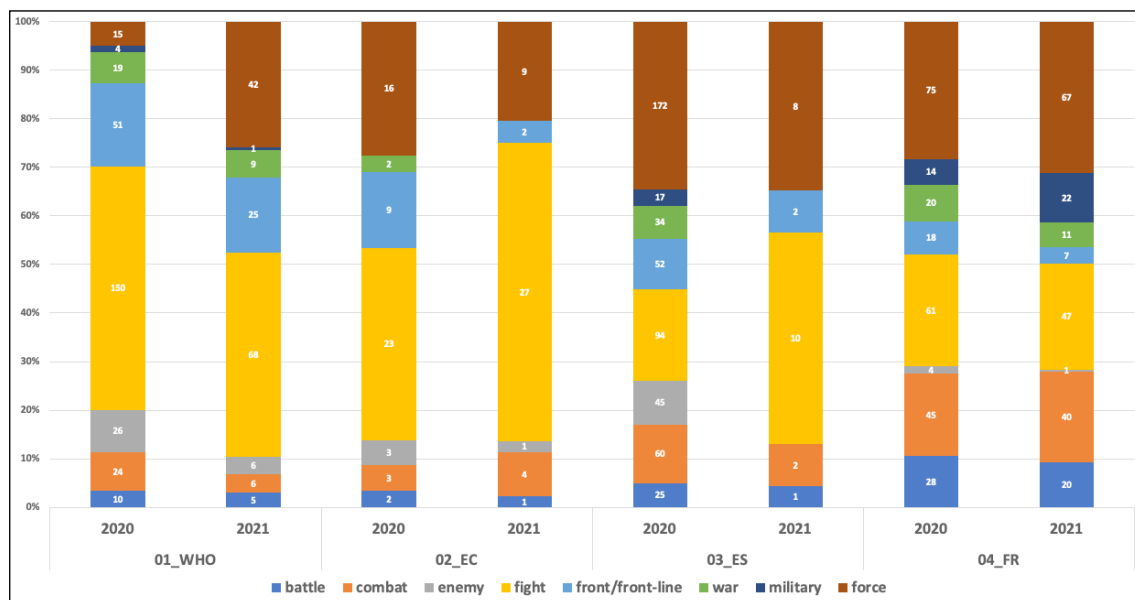
Aquesta crida a la unió, que posa la llavor del multilateralisme, també apareix al subcorpus 01_WHO. Es documenta a contextos que equiparen la magnitud de la crisi sanitària de la COVID-19 a la de 1918 (amb més morts que la Primera Guerra Mundial) i apel·len a la unió i la cooperació internacionals:

*It was no coincidence that the 1918 flu pandemic erupted in the middle of the **First World War**, and killed more people than the **First World War** itself.* (OMS, 15.02.2020)

*In the aftermath of the **Second World War**, countries came together to form the United Nations, recognizing that international cooperation is the only alternative to international conflict.* (OMS, 17.11.2020)

La distribució d'ocurrències per any posa en relleu la distribució i els usos següents:

Il·lustració 3. Distribució cronològica i per subcorpus (lèxic bel·licista)

Font. Elaboració pròpia.

A l'inici, els subcorpus 03_ES i 04_FR recorren més a aquesta narrativa bel·licista. Ambdós blocs presenten un ús estadísticament significatiu, tant des d'un punt de vista absolut com relatiu, del lèxic relacionat amb *war* i *enemy*:

*Pero lo cierto es que las tenemos, que la sociedad española tiene generosidad y valentía, esa energía de sobra para afrontar y **ganar la guerra al virus** y a las consecuencias sanitarias, sociales y económicas que conlleva **la guerra contra el virus**.* (ES, 21.03.2020)

Nous sommes en guerre.** Toute l'action du Gouvernement et du Parlement doit être désormais tournée vers le combat contre l'épidémie. De jour comme de nuit, rien ne doit nous en divertir. [...] **Nous sommes en guerre. (FR, 16.03.2020)

*Vous allez retrouver votre vie d'avant, je vous le promets. Vous allez la retrouver, **parce que cet ennemi invisible qu'est le virus, n'est pas un ennemi invincible.*** (FR, 02.04.2020)

La il·lustració 3 denota que els usos al subcorpus 01_WHO i, sobretot, al de la CE (02_EC) són menys freqüents. La família lèxica més emprada és *fight*: a tot el període analitzat i a tots els contextos (substantiu i verb). En general –natural, atès el context pandèmic–, apareix com a coocurrent de *disease*, *virus*, *COVID-19* o

*We also need to be more creative in using new technologies to facilitate communication and coordination, as we work to engage communities, address cultural barriers and fears, and **fight misinformation**.* (OMS, 25.11.2020)

*We are one humanity, with one, common enemy. **No country can fight alone; we can only fight together.*** (OMS, 27.03.2020)

Aquesta crida a la unió, a la lluita comuna (tant nacional com internacional), és una constant de tots els subcorpus. És més habitual, però, als subcorpus 03_ES i 04_FR (i esperable al 02_EC):

*L'Europe doit prendre toute sa part dans la solidarité internationale pour **lutter efficacement contre cette pandémie mondiale.*** (FR, 25.02.2021)

*Si existe la sociedad. **Ahí la tenemos, ahí afuera, reclusa y unida en una lucha común.** Reclamando la fortaleza de lo público, de lo colectivo, para acabar con un virus terrible.* (ES, 18.03.2020)

***Global cooperation and solidarity through multilateral efforts are the only effective and viable avenues to win this battle the world is facing.** The WHO needs to continue being able to lead the international response to pandemics, current and future.* (EC, 30.05.2020)

La constel·lació lèxica en el subcorpus 04_FR presenta algunes singularitats que veiem més amunt (il·lustració 5); hi vincula la lluita contra la COVID-19 amb altres lluites en actiu, com la de la desigualtat. N'és representatiu aquest fragment:

*Dernier point en matière de multilatéralisme efficace, **c'est justement la lutte contre les inégalités. La pandémie a fortement accru ces inégalités et donc nous devons nous engager pour là aussi renforcer nos propres investissements en la matière.*** (FR, 10.06.2021)

Als quatre subcorpus predomina la crida a la cooperació internacional contra la COVID-19. En els contextos nacionals, aquesta lluita s'aprofita per a recuperar valors nacionalistes i exaltacions patriòtiques:

*D'une part, le repli nationaliste. **Ce virus n'a pas de passeport. Il nous faut unir nos forces, coordonner nos réponses, coopérer. La France est à pied d'oeuvre.** La coordination européenne est essentielle, et j'y veillerai.* (FR, 12.03.2020)

*Los pactos en España serán los pactos en Europa, señorías. **La unión y la solidaridad, la capacidad de trabajo en común, la posibilidad real de sostener la libertad y la democracia, de no dejar a nadie atrás, en definitiva. [...] Ese es el futuro por el que vamos a luchar juntos. En España. Y en Europa.*** (ES, 22.04.2020)

Aquestes concordances fan emergir un lloc comú present a tot el corpus: la referència a la unió per a lluitar plegats i vèncer la pandèmia, sobretot a l'inici.

En paral·lel, al context institucional francès els usos de *coopération européenne* o *coopération industrielle* presenten uns índexs estadísticament significatius:

*Ce virus nous concerne tous et la situation à laquelle **nous sommes collectivement confrontés ne pourra se régler qu'en parfaite coopération européenne et internationale.*** (FR, 27.02.2020)

5.3 Valors, qualitats i capacitats per a afrontar la crisi sanitària

L'anàlisi del bloc bel·licista ha posat en relleu el vocabulari amb relació a qualitats, valors i capacitats (com *cooperation*) a què apel·len els líders institucionals durant la gestió de la pandèmia. Les paraules analitzades²³ són *cooperation, equality, resilience, responsibility, sacrifice, solidarity* i *unity*.

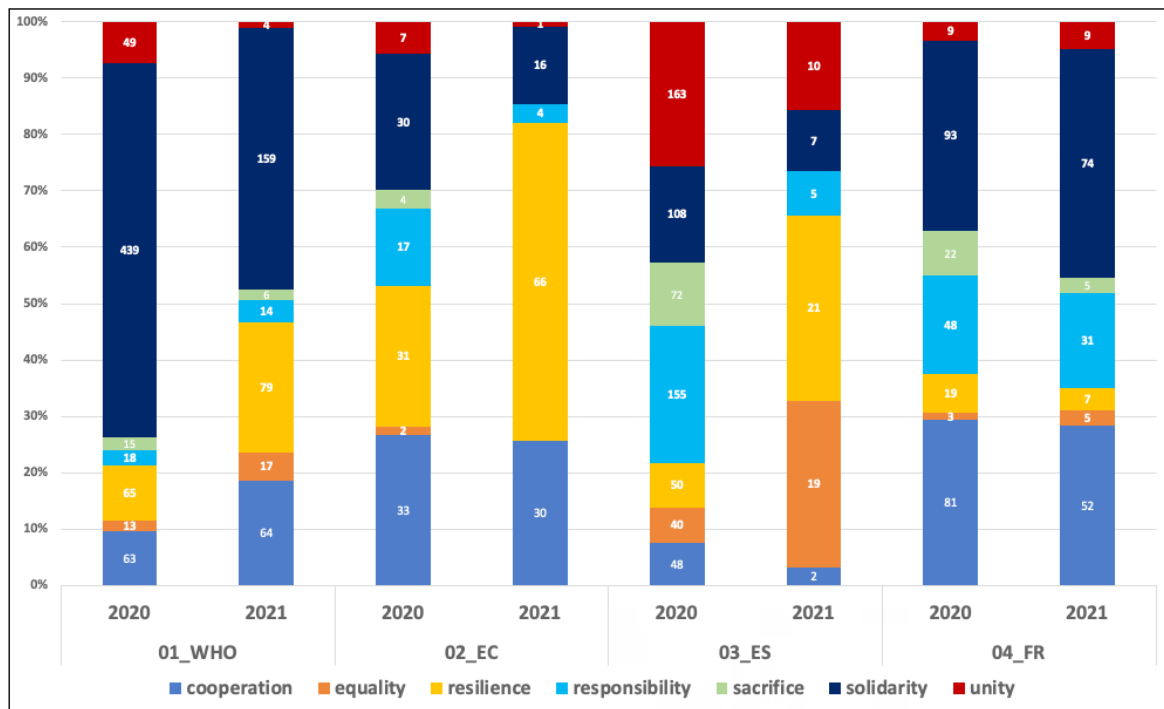
Les 2.404 ocurrències estudiades es distribueixen així al corpus:

23 Com l'apartat 5.1, basem la selecció en la freqüència d'ús de les paraules. De mitjana, les ocurrències apareixen 124 vegades al subcorpus de l'OMS. *Solidarity*, per exemple, registra 581 ocurrències, és una de les 100 primeres paraules del corpus i és el 29è substantiu més freqüent.

01_WHO	02_EC	03_ES	04_FR	Total
1.005	241	700	458	2.404

La seva distribució cronològica per subcategoria i subcorpus és:

Il·lustració 6. Valors als quals apel·len els líders institucionals

Font. Elaboració pròpia.

Aquest bloc presenta variació als diferents subcorpus de l'anàlisi. Al subcorpus 01_WHO predomina *solidarity*, seguit de *resilience* i *cooperation*, a contextos com:

There are worrying signs that the world is not hearing the call for unity and standing in unison with those at the epicenter in China who are saving lives and alleviating suffering. I again repeat: this is the time for solidarity, not stigma. (OMS, 14.02.2020)

And in the face of adversity, the people of Europe are showing how strong that can be. Small acts of kindness, compassion, solidarity are helping to spread hope through all Europe: from volunteering to balcony singing. (CE, 26.03.2020)

Aquesta solidaritat per contenir la malaltia té, però, un gran enemic: els interessos nacionals. S'apel·la a la cooperació internacional com a via de solució de la crisi sanitària des del començament:

Once again, I would like to thank the Government of the People's Republic of China for its cooperation and transparency. (OMS, 23.01.2020)

The only way we will defeat this outbreak is for all countries to work together in a spirit of solidarity and cooperation. We are all in this together, and we can only stop it together. (OMS, 03.02.2020)

L'OMS apel·la a *solidarity* i *cooperation* al context *global cooperation* i *international cooperation*. A la CE (02_EC), es fa èmfasi a *cross-border cooperation*, *global health cooperation*, *global cooperation* i *international cooperation*. L'OMS arriba a retreure les mancances greus de solidaritat i cooperació internacionals:

I think we all agree on what many of the problems are: weak national and global capacity; weaknesses in timely sharing of data and pathogens; the lack of adequate financing; inequitable distribution of medical countermeasures; and a deficit in global solidarity and cooperation. (OMS, 26.04.2020)

Els contextos supranacionals analitzats proposen, arran de la pandèmia, un nou ordre de cooperació per a combatre les desigualtats, basat en aquesta cooperació internacional i que defuig el nacionalisme:²⁴

If we all stand up for Europe today- with courage, trust and solidarity- I know that tomorrow Europe's soul will shine brighter than ever before. Long live Europe. (CE, 16.04.2020)

It's a time to forge a new era of cooperation to fight the deep-seated inequalities that are at the root of so many of the world's problems. (OMS, 17.11.2020)

La col·laboració entre l'OMS i l'European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC)²⁵ s'explicita al subcorpus de la CE:

As you know, the Coronavirus has brought governments and health systems throughout Europe to work at all different levels to contain this virus. And so does the Commission, with the support from our agency, the ECDC, and in very close cooperation with the WHO. (CE, 02.03.2020)

L'any 2020, el vocabulari al·ludeix, sobretot, a *solidarity* i *cooperation*; el 2021 hi augmenta la crida a *resilience* (documentada a tots els subcorpus):

After all, the desire for a resilient European home which is worth living in is something that unites us all: North and South, East and West. Let's be mindful that the decisions we take today will be remembered. And they will shape the foundations of our European Union of tomorrow. (CE, 26.03.2020)

Countries should work hand-in-hand with communities to build trust and support resilience and mental health. (OMS, 30.03.2020)

Reinventarse, adaptarse a esta dura situación y así sostenerse como se han sostenido. Con paciencia, con tesón, con capacidad de renovarse y con resiliencia. (ES, 03.07.2020)

Notre Nation a traversé cette année avec une telle unité et une telle résilience: rien ne peut lui résister. Notre Nation a été capable, dans ces temps difficiles, de tant d'innovation, d'inventivité, de générosité: tout lui est possible. (FR, 31.12.2020)

Al subcorpus 02_EC, s'empra la noció de *resilience* amb un sentit especial: amb relació a l'instrument de recuperació econòmica dels estats membre de la Unió, l'anomenat *Recovery and Resilience Facility*.²⁶ A més de la meitat dels contextos (55 de 97), *resilience* es refereix a aquest programa financer comunitari:

I believe that Next Generation EU is a unique opportunity for Italy. The proposals by the Commission, in particular the Recovery and Resilience Facility, envisage unprecedented support for our Member States, including Italy. Next Generation EU can address long-standing challenges affecting the Italian economy. (CE, 13.06.2020)

Right now, the governments of EU countries are finalising their National Recovery and Resilience plans. [...] And we want a resilient Europe, which is better prepared to face future crises. We have 750 billion Euros to build our future Union. (CE, 27.04.2021)

El subcorpus 03_ES també se'n fan ressò (amb una freqüència molt inferior), mentre que el subcorpus 04_FR no n'inclou cap referència:

24 Vegeu l'apartat anterior.

25 L'agència de la UE amb competències en matèria de malalties infeccioses.

26 Vegeu: [Recovery and Resilience Facility](#) (Data de consulta: 12.01.2022).

*Este es el contexto donde se enmarca el **Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia** en el que hemos venido trabajando durante los meses de verano y que hoy estamos presentando al conjunto de la sociedad española.* (ES, 07.10.2020)

Les tres unitats lèxiques analitzades també tenen un pes notable en els subcorpus nacionals estudiats, sobretot *cooperation* i *solidarity*. Al subcorpus 03_ES, per exemple, l'any 2020 són rellevants des d'un punt de vista estadístic les crides a la *unitat*,²⁷ la *responsabilitat* i el *sacrifici*. Quan els contextos supranacionals s'hi refereixen, tanmateix, prioritzen aquesta unió internacional:

*In many ways, Europe's motto has always been not only **'united in diversity' but also 'united in adversity'**. And today, in this time of adversity, and in response to this crisis, **Europe, more than ever, needs unity, determination and ambition.*** (CE, 13.05.2020)

*There are worrying signs that **the world is not hearing the call for unity** and standing in unison with those at the epicenter in China who are saving lives and alleviating suffering.* (OMS, 14.02.2020)

Aquest darrer context exemplifica una tirallonga que esdevé un eslògan a l'OMS: *national unity and global solidarity*. 31 de les 52 ocurrences d'*unity* corresponen a aquest context.²⁸ Es presenta com un antídoto contra la pandèmia:

*As my friend Boris Johnson said during today's pledging event, we're in this together, and together we will prevail. **We will prevail through national unity and global solidarity. The antidote to this virus is national unity and global solidarity. The antidote to this virus is the human spirit.*** (OMS, 04.05.2020)

Als subcorpus 04_FR i 03_ES aquesta unitat nacional²⁹ hi és més present. Als discursos de Pedro Sánchez (03_ES), de fet, hi té un ús estadísticament significatiu (al darrer context, la unitat salva les nostres vides i l'economia):

*Lorsqu'on engage une guerre, on s'y engage tout entier, **on s'y mobilise dans l'unité**. Je vois dans notre pays les facteurs de division, les doutes, toutes celles et ceux qui voudraient aujourd'hui fracturer le pays alors que **nous ne devons avoir qu'une obsession: être unis pour combattre le virus. J'en appelle à cette unité, à cet engagement: être unis.*** (FR, 25.03.2020)

*Desde luego, **el Gobierno de España ha apelado siempre a la unidad. La unidad, hemos dicho muchas veces, salva vidas y la unidad salva empresas y salva empleo.*** (ES, 14.06.2020)

Quan s'apel·la a la unitat nacional és rellevant la paraula *nationalism*. Aquesta apareix en una posició prominent al subcorpus 01_WHO. S'empra a *vaccine nationalism* (56 dels 62 contextos corresponen a aquest sintagma). La família lèxica relacionada amb *nationalism*, tot i no documentar-se fins al tercer trimestre de 2020, esdevé un tema clau³⁰ al subcorpus 01_WHO, i hi presenta un ús estadísticament significatiu el primer semestre de 2021.

L'OMS considera que el nacionalisme és l'enemic de la cooperació i la solidaritat internacionals, i alenteix la recuperació de la crisi:

*When a successful new vaccine is found there will be greater demand than there is supply. Excess demand and competition for supply **is already creating vaccine nationalism and risk of price gouging. This is the kind***

27 El grup MIRCo també ho constata i en destaca la centralitat discursiva: "Through this call to solidarity, apart from social discipline and individual responsibility, the Government also appeals to unity of action as its central rationale for recovering the nation by promoting widespread public support and compliance with lockdown measures" (MIRCo, 2020, p. 230-231).

28 La crida a la unitat contrasta amb els usos d'aquesta paraula als altres subcorpus. Probablement, es deu a la configuració institucional de cada context analitzat: l'OMS té unes funcions, un abast i una capacitat de vincular els estats més restringida que la UE, un projecte d'integració política en què els estats han cedit part de llur sobirania.

29 El filòsof Josep Ramoneda afirmava en una entrevista a *El Nacional* que "el bonisme autoritari de Pedro Sánchez ha servit per a una recentralització total i una recuperació del discurs de la unitat, la pàtria i les forces armades" (Font: *El Nacional*, 28.04.2020).

30 Aquests usos, i també els de *national unity and global solidarity*, semblen formar part d'una estratègia i discursos que, amb aquesta crida a la cooperació mundial per erradicar la COVID-19, pot extrapolar-se a altres reptes que afecten la humanitat, com el canvi climàtic.

of market failure that only global solidarity, public sector investment and engagement can solve. (OMS, 13.08.2020)

The study finds that vaccine nationalism could cost the global economy up to US\$9.2 trillion, and almost half of that— US\$4.5 trillion— would be incurred in the wealthiest economies. [...] Vaccine nationalism might serve short-term political goals. But it's in every nation's own interests to support vaccine equity. (OMS, 26.01.2021)

El terme *vaccine nationalism* és de nova creació i exclusiu del subcorpus 01_WHO (no se n'han documentat ocurrences ni equivalents a la resta). El Fòrum Econòmic Mundial³¹ afirma que és l'estratègia d'alguns països de prioritzar la seva vacunació.

Ghebreyesus, director general de l'OMS, afirma que impedeix erradicar la pandèmia internacionalment:

And the best way to do that is to vaccinate some people in all countries, rather than all people in some countries. Let me be clear: vaccine nationalism will prolong the pandemic, not shorten it. The only way to recover faster, be it lives or livelihoods, is to recover together. (OMS, 03.09.2020)

Al subcorpus 02_EC també trobem *vaccine nationalism* (i el sintagma relacionat *health nationalism*):

By making sure that we do not succumb to health nationalism, that we keep supply chains open and that we use all available tools to support access to vaccines, diagnostics, therapeutics and other medical supplies. (CE, 21.05.2021)

La CE palesa, per tant, que la gestió de la pandèmia ha permès que s'activessin mecanismes interestatals de cooperació i de gestió en aquest àmbit, inaudits fins aleshores. Per exemple, l'acord de gestionar conjuntament l'adquisició de vaccins; la UE té competències de salut pública, però els sistemes sanitaris nacionals són de competència estatal.

Els subcorpus nacionals estudiats quasi no hi fan referència. El subcorpus 03_ES no n'inclou cap referència (tres contextos, però, es refereixen al nacionalisme d'algunes minories nacionals d'Espanya). Macron (subcorpus 04_FR) sí que s'hi refereix i apel·la a la noció de *nationalisme sanitaire*, com la CE (un altre punt que evidencia l'alineament d'ambdues estratègies comunicatives):

Ce qui est absurde, c'est de dire: «On va faire du nationalisme sanitaire. Si c'est mon entreprise qui trouve les vaccins iront d'abord chez moi.» Ce qu'on a construit, la France en a pris l'initiative avec l'Organisation mondiale de la santé. (FR, 14.07.2020)

C'est-à-dire que si l'Europe avait été très vite sur les vaccins au début, en étant, entre guillemets, «nationaliste» ou centrée sur elle-même, vous ne nous auriez pas reproché de la lenteur. (FR, 08.05.2021)

Com a remei contra el *nacionalisme de vacunes*, l'OMS ha impulsat (amb la Coalició per a la Promoció d'Innovacions en pro de la Preparació davant Epidèmies i l'Aliança Global per a les Vacunes i la Immunització) iniciatives com la COVAX (COVID-19 Vaccines Global Access) per a desenvolupar vaccins segurs i efectius, i garantir-hi un accés just i equitatiu.

Un altre terme freqüent del subcorpus 01_WHO que s'hi associa és *vaccine equity*. El Fòrum Econòmic Mundial³² diu que és l'estratègia d'alguns països de prioritzar la vacunació pròpia. Aquesta campanya de l'OMS³³ és cabdal per a solucionar el *vaccine nationalism* i concretar, així, aquesta voluntat de solidaritat i cooperació internacionals:

Vaccine equity is not just a moral imperative, it is a strategic and economic imperative. A recent study estimated that the economic benefits of equitable vaccine allocation for 10 high-income countries would be at least 153 billion U.S. dollars in 2021, rising to 466 billion dollars by 2025. That's more than 12 times the total cost of the ACT Accelerator. (OMS, 18.01.2021)

31 Vegeu: [Vaccine nationalism – and how it could affect us all](#) (Data de consulta: 15.01.2022).

32 Vegeu: [Vaccine nationalism – and how it could affect us all](#) (Data de consulta: 15.01.2022).

33 <https://www.who.int/campaigns/vaccine-equity/vaccine-equity-declaration> (Data de consulta: 15.01.2022).

Aquesta paraula també apareix, només al subcorpus de l'OMS, a 55 contextos diferents. Presenta un patró d'ús similar al de *vaccine nationalism* i comença a emprar-se a partir d'agost de 2020, com a impediment per a erradicar la pandèmia. El subcorpus 02_EC també s'hi refereix, però molt menys (tant en termes relatius com absoluts):

The EU and the United States will align efforts to bolster local vaccine manufacturing capacity in Africa and forge ahead on discussions on expanding the production of COVID-19 vaccines and treatments and ensure their equitable access. (CE, 22.09.2021)

We have agreed to use all of the flexibilities provided by the intellectual property system. We have agreed to promote equity and access to vaccines, diagnostics and other medical supplies. (CE, 21.05.2021)

Els subcorpus nacionals analitzats també l'esmenten, de manera molt superficial, com en aquest context del subcorpus 03_ES:

Uno de los grandes aciertos de esta calamidad que representa la COVID-19 ha sido la unión de todos, la unión lógicamente de los países miembros que a través de la Comisión Europea hemos anticipado [...] también la compra de lo mismo que garantizaba la equidad en el acceso, con independencia de los recursos económicos que tuviera cada ciudadano en todo el territorio europeo. (ES, 14.05.2021)

Els subcorpus nacionals (sobretot durant les fases inicials) fan una crida a la *responsabilitat* i al *sacrifici* de la ciutadania, en contextos com:

En particular, corresponde al conjunto de la ciudadanía la responsabilidad de extremar las medidas de higiene. (ES, 10.03.2020)

Tenemos por delante semanas difíciles, de esfuerzos y sacrificios. Esos esfuerzos y sacrificios empezarán a dar fruto cuando consigamos el primer objetivo: doblar la curva de propagación del virus. (ES, 14.03.2020)

Mais là aussi, c'est à votre responsabilité que j'en appelle, et j'invite tous les Français à limiter leurs déplacements au strict nécessaire. (FR, 12.03.2020)

Je vous demande des sacrifices pour ralentir l'épidémie. Jamais ils ne doivent mettre en cause l'aide aux plus fragiles, la pérennité d'une entreprise, les moyens de subsistance des salariés comme des indépendants. (FR, 16.03.2020)

Les dades de 2021 palesen un canvi en l'estratègia discursiva dels contextos institucionals analitzats, i hi predomina l'ús de *resiliència*, *igualtat* i *unitat*. Sánchez (subcorpus 03_ES) apel·la a la *igualdad* en contextos com *igualdad de oportunidades* i, sobretot, *igualdad de género*, com a reptes de la gestió de la pandèmia (i de la postpandèmia, amb els plans de resiliència i recuperació econòmica acordats):

A este material se suma el que el Ministerio de Sanidad ya ha puesto a disposición de las CCAA [...] que se ha distribuido garantizando en base a los principios de equidad e igualdad efectiva del Sistema Nacional de Salud. (ES, 21.03.2020)

Estas cuatro grandes transformaciones, la digitalización, la transición ecológica, la igualdad de género y la cohesión social y territorial, como ya les he dicho, coinciden con las líneas de actuación que la Unión Europea que acordamos priorizar durante el mes de julio. (ES, 07.10.2020)

Els usos al subcorpus 04_FR són més propers als dels subcorpus 01_WHO i 02_EC. El subcorpus 04_FR apel·la a la *igualtat* en termes equiparables, estadísticament parlant, als dels subcorpus supranacionals.

6 Reflexions finals

Aquesta primera exploració quantitativa i qualitativa del vocabulari emprat als subcorpus dels quatre contextos institucionals seleccionats ha fet emergir algunes diferències entre les estratègies comunicatives de la COVID-19 de cada institució.

L'anàlisi quantitativa i de concordances del lèxic relatiu als camps lèxics medicosanitari (HEA), economicofinancer (ECO) i jurídic i politicoadministratiu (POL) reflecteix les proporcions del vocabulari a cada context amb relació a l'adopció i la comunicació de mesures d'aquests tres àmbits.

Al primer apartat, s'ha constatat que el bloc de lèxic medicosanitari predomina a tots els subcorpus. L'OMS (01_WHO) és, sens dubte, el context que més èmfasi hi fa. Al subcorpus de la Comissió Europea (02_EC), l'ús d'aquest bloc s'equipara quasi amb el relatiu a les mesures economicofinanceres. En aquests dos contextos supranacionals, les al·lusions a les mesures politicoadministratives i jurídiques ocupen un percentatge més residual. Com és natural, però, és més prevalent l'any 2020 que el 2021.

L'estudi d'aquest vocabulari als dos contextos nacionals seleccionats presenta algunes diferències. D'una banda, al context espanyol (subcorpus 03_ES) és notable l'ús del vocabulari de mesures politicoadministratives, sobretot el primer any de la crisi sanitària. De l'altra, la distribució dels tres blocs lèxics analitzats al subcorpus francès (04_FR) presenta força paral·lelismes amb el de la Comissió Europea.

Més enllà d'aquestes primeres tendències, aquest estudi no ens permet presentar categòricament les idiosincràcies de cada estratègia comunicativa. La distribució estadística de blocs, però, sí que permet inferir que, per exemple, a la Comissió Europea es gestiona la pandèmia des dels vessants sanitari i econòmic en tot moment, tal com succeeix als discursos d'Emmanuel Macron, en proporcions lleugerament diferents. L'estudi del lèxic denota, però, que els discursos de Pedro Sánchez van fer més èmfasi en les mesures politicoadministratives i jurídiques que els de la resta de subcorpus.

Aquestes distribucions són simptomàtiques de les prioritats comunicatives de cada context: a tots predomina la comunicació de les mesures des d'un punt de vista científic. En alguns, però, la dimensió econòmica agafa més relleu i, en altres, emergeix més –a través del lèxic de mesures politicojurídiques– la dimensió coercitiva de l'Estat.

Naturalment, aquestes primeres tendències empíriques del vocabulari s'han de validar amb una anàlisi qualitativa més aprofundida del corpus des d'aproximacions textuales, oracionals i pragmàtiques. Ens proposem d'ampliar-ne l'anàlisi qualitativa incloent-hi altres paraules del corpus que hi estan relacionades, com *authority*, *constitution*, *governance*,³⁴ *government* o *legislation*.

El segon apartat analitza algunes paraules del vocabulari bel·licista que construeix el marc discursiu de la pandèmia com una guerra o lluita. Els subcorpus 04_FR i 03_ES hi insisteixen més (sobretot a l'inici de la crisi sanitària) i s'han detectat algunes diferències entre blocs, fins i tot pel que fa als coocorrents de paraules com *fight* (il·lustració 4). Denota, per tant, que els contextos nacionals francès i espanyol al·ludeixen més a la retòrica de la guerra per a presentar i justificar les mesures adoptades per a mitigar la pandèmia.

Tot i aquesta primera exploració lexicomètrica, cal aprofundir-hi encara més per a descriure i entendre les estratègies i marcs discursius activats. Ens proposem fer una anàlisi exhaustiva no només d'altres paraules relacionades (com *fear*, *threat* o *menace*), sinó també explotar-ne altres aspectes, com l'ús de la metàfora des d'enfocaments cognitivistes i obtenir-ne una caracterització sistemàtica i exhaustiva.

La darrera anàlisi compara l'ús del vocabulari associat a valors, qualitats i capacitats en els diferents subcorpus. La crida a la solidaritat i a la cooperació predomina a l'OMS. Al subcorpus de la CE (02_EC) inicialment també, però durant el 2021 la resiliència esdevé la paraula predominant (atès el nom del paquet de mesures econòmiques i financeres comunitari: *Recovery and Resilience Facility*). Al subcorpus 04_FR, veiem força paral·lelismes amb la distribució d'usos del subcorpus 01_WHO i, en el subcorpus 03_ES, és destacable que

³⁴ Aquesta exploració inicial ens ha permès identificar, per exemple, que paraules com *governanza* i *cogobernanza* presenten un ús estadísticament significatiu al subcorpus 03_ES, a contextos com: "En segundo lugar, el principio de *governanza* junto con el Ministerio de Sanidad".

la crida a la unitat durant el 2020 és molt més estadísticament significativa que a la resta de blocs i, en termes relatius, el 2021 els usos de *resiliència* i *igualtat* hi tenen també un ús significatiu.

Hem previst ampliar l'anàlisi i incorporar-hi unitats lèxiques suplementàries (com *transparència* o *seguretat*, l'ús de les quals també ocupa un lloc destacat a les llistes de freqüències).

La comunicació durant la pandèmia de la COVID-19 ha estat condicionada per nombrosos factors, sobretot pel caràcter greu i urgent de les mesures que van haver d'adoptar-se durant la primera onada de la pandèmia. Aquestes diferències, evidentment, s'associen a l'agenda política, la configuració institucional, l'atribució competencial i als valors i prioritats de cada líder i context institucional.

Aquesta primera exploració constata un primer grup de diferències en l'ús del vocabulari analitzat i, per extensió, en les prioritats comunicatives de cada context. Abans d'aventurar-nos a interpretar-les cal, però, analitzar més dades des d'un enfocament qualitatiu.

L'explotació posterior del corpus pretén analitzar globalment els usos lingüístics d'aquests quatre contextos institucionals. Ampliarem, per tant, l'anàlisi qualitativa del corpus amb relació a l'ús de metàfores, la terminologia i la neologia. Aquesta descripció es complementarà amb l'estudi de les estratègies discursives i comunicatives, i dels marcs mentals i conceptuals en aquests quatre subcorpus de discursos de la COVID-19.

7 Agraïments

Vull agrair les contribucions i suggeriments valuosos de les doctores Anna Joan-Casademont (TÉLUQ) i Ona Domènech-Bagaria (UOC) durant la redacció d'aquest article. Evidentment, aprecio també el retorn oportú i rigorós dels revisors anònims i del Consell de Redacció de la *Revista de Llengua i Dret*. Per últim, vull agrair els esforços, la paciència i la gentilesa de la directora anterior (Eva Pons Parera) i del director actual (Avel·lí Flors Mas), i del personal tècnic de la *Revista* (en especial, Roser Tèrmens Samsó).

8 Referències

- Abbas, Ali Haif. (2022). Politicizing COVID-19 vaccines in the press: A critical discourse analysis. *International Journal for the Semiotics of Law, Revue Internationale de Sémiotique Juridique*, 35(3). <https://doi.org/10.1007/s11196-021-09857-3>
- Agar, Michael. (1985). Institutional discourse. *Text*, 5, 147-168.
- Al-Ghamdi, Naimah Ahmad, i Albawardi, Areej Hammad. (2020). Multivocality of Saudi COVID-19 discourse in social media posts: A socio-semiotic multimodal perspective. *GEMA Online® Journal of Language Studies*, 20(4), 228-250. <https://doi.org/10.17576/gema-2020-2004-13>
- Augustyn, Rafał, i Prazmo, Ewelina Maria. (2020). The spread of Chinese virus in the internet discourse: A cognitive semantic analysis. *GEMA Online® Journal of Language Studies*, 20(4), 209-227. <https://doi.org/10.17576/gema-2020-2004-12>
- Bisiada, Mario. (2020, 7 d'abril). [Les metàfores de guerra durant la Covid-19: Un recurs enverinat](#). *Pensem*.
- Dada, Sara, Ashworth, Henry Charles, Bewa, Marlene Joannie, i Dhatt, Roopa. (2021). Words matter: Political and gender analysis of speeches made by heads of government during the COVID-19 pandemic. *BMJ Global Health*, 6(1), e003910. <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2020-003910>
- De Rosa, Annamaria Silvana, i Mannarini, Terri. (2021). Covid-19 as an “invisible other” and socio-spatial distancing within a one-metre individual bubble. *Urban Design International*, 26(4), 370-390. <https://doi.org/10.1057/s41289-021-00151-z>
- Dezhkameh, Ali, Layegh, Nasim, i Hadidi, Yaser. (2021). A critical discourse analysis of Covid-19 in Iranian and American newspapers. *GEMA Online® Journal of Language Studies*, 21(3), 231-244. <https://doi.org/10.17576/gema-2021-2103-13>

- Enciclopèdia catalana. (2022). [Organització Mundial de la Salut](#). Dins *Gran enciclopèdia catalana*.
- Hamilton, Heidi Ehrenberger. (2003). Institutional Linguistics. William J. Frawley (ed.), *International Encyclopedia of Linguistics (2 ed.)*. Oxford University Press.
- Harari, Yuval Noah. (2020, 20 de març). The world after coronavirus. *Financial Times*.
- Harari, Yuval Noah. (2021, 26 de febrer). Lessons from a year of Covid. *Financial Times*.
- Hesselbach, Robert. (2021). «“*Nous sommes en guerre sanitaire contre le COVID-19*” – A corpus-based approach of official French, Italian, and Spanish social media discourse in the light of the coronavirus crisis»—Research data [Data set]. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.4553894>
- Janer Torrens, Joan David. (2015). *Comissió*. Universitat Oberta de Catalunya.
- Koester, Almut. (2010). *Workplace discourse (Continuum discourse series)*. Continuum International Publishing Group Ltd.
- Mayr, Andrea. (2008). *Language and power. An introduction to institutional discourse*. Continuum.
- MIRCo. (2020). Pandemic discourses and the prefiguration of the future. *Language, Culture and Society*, 2(2), 227-241. <https://doi.org/10.1075/lcs.00027.mir>
- Mohammed, Shan, Peter, Elizabeth, Killackey, Tieghan, i Maciver, Jane. (2021). The “nurse as hero” discourse in the COVID-19 pandemic: A poststructural discourse analysis. *International Journal of Nursing Studies*, 117, 103887. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2021.103887>
- Morales Moreno, Albert. (2020, 21 de maig). [La lluita \(discursiva i legislativa\) contra la COVID-19 \(I\)](#). *Blog de la Revista de Llengua i Dret*.
- Morozov, Evgeny. (2013). *To save everything, click here: The folly of technological solutionism*. PublicAffairs.
- Musolff, Andreas, Breeze, Ruth, Kondo, Kayo, & Vilar-Lluch, Sara. (ed.). (2022). *Pandemic and crisis discourse: Communicating COVID-19 and public health strategy*. Bloomsbury Academic.
- Paltridge, Brian. (2012). *Discourse analysis: an introduction*. Bloomsbury Academic.
- Pérez Saldanya, Manuel, Mestre, Rosanna, i Sanmartín, Ofèlia. (2022). [Diccionari de lingüística](#) [en línia]. Acadèmia Valenciana de la Llengua; TERM CAT, Centre de Terminologia.
- Prieto Ramos, Fernando, i Morales Moreno, Albert. (2019). Terminological innovation and harmonization in international organizations: Can too many cooks spoil the broth? Dins Ingrid Simonnaes i Marita Kristiansen (ed.), *Legal translation: Current issues and challenges in research, methods and applications* (p. 87-110). Frank & Timme.
- Prieto Ramos, Fernando, Pei, Jiamin, i Cheng, Le. (2020). Institutional and news media denominations of COVID-19 and its causative virus: Between naming policies and naming politics. *Discourse & Communication*, 14(6), 635-652. <https://doi.org/10.1177/1750481320938467>
- Puigdomènech, Pere, Casals, Àlicia, Cabré, M. Teresa, Guillaumet, Jaume, i Pinyol, Ramon (ed.). (2021). *Allò que hem après de la COVID-19: Informe de l'Institut d'Estudis Catalans*. Institut d'Estudis Catalans.
- Rincón, Reyes. (2020, 17 de maig). El estado de alarma: Un bosque de 209 normas excepcionales. *El País*.
- Sabucedo, José-Manuel, Alzate, Mónica, i Hur, Domenico. (2020). COVID-19 and the metaphor of war (*COVID-19 y la metáfora de la guerra*). *International Journal of Social Psychology*, 35(3), 618–624.
- Semino, Elena. (2021). “Not Soldiers but Fire-fighters” – Metaphors and Covid-19. *Health Communication*, 36(1), 50–58.

- Salem, André. (1988). *Approches du temps lexical. Statistique textuelle et séries chronologiques. Mots. Les Langages du Politique*, 17, 105-143.
- Seghiri Domínguez, Miriam. (2006). *Compilación de un corpus trilingüe de seguros turísticos (español-inglés-italiano)*. Departamento de Traducción e Interpretación de la Universidad de Málaga.
- Sultan, Sultan, i Rapi, Muhammad. (2020). Positive discourse analysis of the Indonesian Government spokesperson's discursive strategies during the Covid-19 Pandemic. *GEMA Online® Journal of Language Studies*, 20(4), 251-272. <https://doi.org/10.17576/gema-2020-2004-14>
- Stefanowitsch, Anatol. (2020). *Corpus linguistics: A guide to the methodology*. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.3735822>
- Tiruneh, Daniel, Baye, Getachew, i Dubi, Yosef Beco. (2020). A critical discourse analysis of COVID-19 in Ethiopia: Rethinking the past and defining the present. *Journal of Language and Literature*, 20(2), 318. <https://doi.org/10.24071/joll.v20i2.2608>
- Xue, Yahong, i Xu, Qianqiu. (2021). An ecological discourse analysis of news coverage of COVID-19 in China in *The Times* and *The New York Times*. *Journal of World Languages*, 7(1), 80-103. <https://doi.org/10.1515/jwl-2021-0005>
- Yu, Hangyan, Lu, Huiling, i Hu, Jie. (2021). A corpus-based critical discourse analysis of news reports on the COVID-19 pandemic in China and the UK. *International Journal of English Linguistics*, 11(2), 36-45. <https://doi.org/10.5539/ijel.v11n2p36>
- Žižek, Slavoj. (2020). *Pandemia. La covid-19 estremece al mundo*. Anagrama.